

ГОРАН БОШКОВИЋ*

Криминалистичко-полицијска академија
Београд

ДРАГАН ЦВЕТКОВИЋ

Министарство унутрашњих послова
Републике Србије

УДК: 343.53:336.741.1

Прегледни рад

Примљен: 09.04.2012

Одобен: 16.05.2012

ИМПЛИКАЦИЈЕ ПРАЊА НОВЦА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Сажетак: Криминалне организације, групе и појединци стално проналазе нове модусе за легализацију прихода стеченог криминалном делатношћу. Основни проблем који постоји за њих у тим случајевима јесте – како несметано користити приходе од криминалне делатности и избећи кривично гоњење? Укључивањем нелегално стечених прихода у легалне финансијске токове, не само што се подрива привредни и монетарни систем, него се нарушава политичка стабилност и безбедност земље и врши утицај на друштвене односе на националном и међународном плану. У раду се указује на потребу појачаног фокуса на област супротстављања прању новца институција чију основу или, пак, споредну функцију чини борба против криминала. Наиме, тежиште рада обухвата разумевање концепта прања новца као глобалног проблема, кроз анализу ефекта прања новца из економског, безбедносног и друштвеног аспекта.

Кључне речи: прање новца, економски систем, организовани криминал, ефекти

Увод

Прање новца је универзални друштвени феномен који постаје све актуелнији, а ради се о криминалној активности коју карактеришу, пре свега, висок степен друштвене опасности, глобална природа, флексибилност и могућности коришћења најновијих технолошких достигнућа.¹

* goran.boskovic@kpa.edu.rs

¹ Прање новца је врста имовинског криминала којим се прикрива постојање и порекло нелегално стечених средстава, и то њиховим укључивањем у легалне финансијске токо-

Обично се апострофира да је заједнички именитељ за различите облике криминалних активности мотивисане профитом, што дефинише главне правце и средства за борбу против организованог криминала. Један је од најопаснијих видова економског криминала, иако извори противправно стеченог прихода могу настати и у другим областима имовинског криминала. Прање новца као криминална делатност директно се негативно одражава на финансијски систем једне земље, на њене економске, политичке, безбедносне и социјалне структуре и може озбиљно да угрози њену финансијску стабилност, процес транзиције и демократски развој. Једном речју, ради се о појави која угрожава виталне вредности једне државе на националном и међународном плану. Облици ове криминалне делатности нису увек уочљиви и препознатљиви, што свакако отежава благовремено предузимање ефикасних мера у супротстављању. Са развојем међународних економских и других веза, прање новца добија нове појавне облике, уз коришћење разних метода и средстава.

Прање новца може се сврстати у групу савремених облика криминала, а настао је као резултат напора криминалаца и криминалних организација да смање или потпуно искључе ризик од заплена противправно стечених средстава и казне за учињена кривична дела. Наиме, у случајевима када криминалци поседују противправно стечена средства суочавају се са чињеницом како да противправно стечена средства несметано користе, а да при томе не оставе никакав траг који би могао да укаже на њихову криминалну делатност (Bell, 2002: 287). Прање новца подразумева претварање прљавог новца или друге имовинске користи прибављене криминалним активностима у чист новац, онај који се може употребити и користити као легални приход у банковним, трговачким, купопродајним, инвестицијским, предузетничким и другим пословима или начинима улагања. Тиме се покушава не само прикрити извршено кривично дело и њиме остварена имовинска корист, него се његовом даљом употребом ствара конкуренција онима који некриминалном делатношћу остварују приходе свог пословања. У том смислу перачи новца прибегавају најразноврснијим финансијским трансакцијама како би прикрили право порекло прихода и тако га учинили легалним и осигурали његово нормално коришћење у пословним трансакцијама у којима пласирају свој капитал. У економском смислу сам појам прања новца

ве путем трансформација, пребацивања, размењивања, прикривања намене мешањем са легалним средствима или на други начин чиме се, осим нелегалног порекла, прикрива криминална делатност и остварује крајњи циљ прања новца – несметано коришћење прихода од криминалне делатности и избегавање казне за извршена кривична дела (Бошковић, 2005: 23).

подразумева легализацију прихода стеченог криминалном делатношћу, односно финансијске трансакције ради прикривања стварног порекла новца и других облика капитала на тржишту.

Овај облик криминала готово никада не представља проблем само једне државе, то је најчешће интернационални проблем због сложености модуса којима се новац пере. Због тога је сасвим оправдано укључивање међународне заједнице у борбу против ове криминалне активности на глобалном плану. Израз прање новца односи се на све врсте посткриминалних активности усмерених на прикривање имовинске користи или вредности стечене на незаконити начин, улагањем у финансијски и нефинансијски систем, с крајњим циљем његовог озакоњења (Класенс, 2006: 22). Перачи новца прибегавају најразноврснијим финансијским трансакцијама како би прикрили право порекло новца и тако га учинили легалним средством плаћања на тржишту новца и осигурали његово нормално коришћење у пословним трансакцијама у којима пласирају свој капитал.

Прање новца је у свим својим појавним облицима изузетно негативна друштвена појава. За свој настанак користи повољне друштвено-политичке и економске услове у датом друштву, а има и способност да се стално развија, добија нове форме, да се све више интернационализује и поприма облике транснационалног организованог криминала, прилагођавајући се ситуацији не само унутар једне земље, него и на међународном плану. Новац се највише пере у државама у развоју. Међутим, уз помоћ савремених техничких достигнућа, али и специфичне природе светског финансијског и кредитног система, прање новца је инфилтрирано у друштвени и политички систем скоро сваке државе, практично се одвија на свим меридијанима (Петровић, 2010: 161). Организовани криминал може на разне начине да већу суму прљавог новца убади у финансијске институције и да тако себе доведе у ситуацију да кроз улагања контролише одређене секторе привредног пословања, а економским и политичким утицајем може ослабити друштвени систем, односно демократске институције друштва и утицати на поремећај етичких вредности. Управо у процесу приватизације присутна је могућност улагања прљавог новца у куповину привредних субјеката, јер је то један од начина да се кроз незакониту приватизацију изврши прање новца.

Укључивањем нелегално стечених прихода у легалне финансијске токове организовани криминал угрожава економски систем и тржишну конкуренцију и остварује утицај на економске, политичке и друштвене токове на националном и међународном плану (Tunnell, 1993: 297). Зап-

раво, прање новца има широк спектар негативних повратних ефеката на економском, безбедносном, социјалном и политичком плану земље и међународне заједнице. Однос прања новца и поменутих ефеката несумњиво је веома сложен и вишедимензионалан. Неке од тих релација су двосмерне, неке су мањег, а неке већег интензитета. Веома често се нека од поменутих последица појављује као кључни фактор за појаву овог феномена у друштву. Последице прања новца су многобројне: подривање стабилности, транспарентности и ефикасности финансијског система земље; опадање пословања легалног приватног сектора; утицај на девизне курсеве и каматне стопе; економски поремећаји и нестабилност; смањење државних прихода и слабљење контроле економске политике; угрожавање програма реформи и приватизације; опадање репутације земље; смањење инвестиција; губљење угледа државе и угрожавање националне безбедности. У наредном делу рада, приказаћемо негативне ефекте прања новца из економског, безбедносног, друштвено-економског аспекта.

Економске импликације прања новца

Прање новца подразумева укључивања огромне суме нелегалног новца у односу на укупну економску активност. Процене Светске банке и Међународног монетарног фонда, показују да се обим опраног новца у свету креће негде између два и пет процената светског бруто друштвеног производа, што би номинално изражено било више од 600 милијарди долара годишње (Pedić, 2010: 617). Ова појава има веома негативне ефекте на макро и микроекономском плану – нарушава функционисање финансијског сектора подривањем интегритета финансијских институција, угрожава приватни сектор привреде нарушавањем тржишне конкуренције, умањује ефекте приватизације и смањује директне стране инвестиције. Уколико би тржиште постало објекат контроле и утицаја организованог криминала, то би могло да произведе несагледиве последице по развој, првенствено, земаља у транзицији. Између последица изазваних прањем новца на макроекономском и микроекономском нивоу постоји узајамна повратна спрега, која се, пре свега, огледа у томе да појава једних диктира појаву оних других. Једном покренути замајац ефеката прања новца временом доводи до њихове узајамне условљености. У том смислу, да оне које потичу са макроекономског нивоа буду праћене одговарајућим на микроекономском нивоу. Крајњи ефекат узајамне условљености повратних ефеката прања новца, огледају се у ста-

гнирању и паду свих сегмената економије од макро до микро нивоа, затим привредног система и њему прилагођене економске политике.

Поседовање нелегално стеченог новца је окривљујућа чињеница за преступнике. Због тога, они ће покушати да га претворе у имовину која је мање упадљива и која може им дати привид легалног богатства. Да би достигли овај циљ перачи новца ступају у обимну куповину и због велике доступности нелегалних средстава, они ће бити у могућности да надмаше потенцијалне поштене купце. Такође, пошто њихов интерес за одговарајућа средства не заснива се на економској логици, већ на предности које остварују скривањем криминалног профита, они су спремни да плате много више од стварне вредности имовине. Ово ће вештачки дићи куповну цену имовине у приватизацији и учинити је недоступном за поштене купце (Unger, 2006: 102). Прање новца може имати поражавајуће последице на настојања у приватизацији. У том смислу важно је напоменути да овај вид криминала, прети да угрози напоре многих држава да приватизацијом уведу реформе у своје економске системе. Прво, перачи новца могу понудити више од поштених купаца за бивша друштвена односно државна предузећа. Наиме, криминалне организације располажу огромним финансијским средствима и могу надјачати све поштене, легалне купце за предузећа. Ово ће резултирати у широкообимном присуству криминала у економији. Тако да приватизација, иако економски веома корисна, може послужити и као начин за прање новца. Криминалци су у прошлости куповали марине, одмаралишта, казино клубове и банке како би прикрили своје нелегалне приходе и омогућили наставак својих криминалних активности. Све ово указује да прање новца доноси ризик по успешно спровођење процеса приватизације (Dowel, 2001).

Широки спектар многих економских анализа указује на закључак да су јаке финансијске институције земаља у развоју (банке, небанкарске финансијске институције и тржишта капитала) пресудне за економски раст. Такве институције дозвољавају концентрацију капиталних средстава из домаће, националне штедње – и можда чак средстава из иностранства, и успешну поделу таквих средстава за улагање у пројекте који стварају одржљив економски раст. Прање новца онемогућава раст важних финансијских институција из два разлога. Прво, прање новца еродира саме банкарске институције. Унутар ових институција, често постоји корелација између прања новца и нелегалних активности преузетих од стране запослених. При већем обиму прања новца, све финансијске институције у земљама у развоју су рањиве према корупцији и деловању криминалних структура које покушавају да остваре даљи ути-

цај над операцијама прања новца. Друго, посебно у земљама у развоју, поверење потрошача, корисника је фундаментално за развој здравих финансијских институција. Наиме, уочен ризик за депозиторе и инвеститоре због институционалних проневера и корупције је препрека за такво поверење (Bartlett, 2002: 3). Прање новца које прожима финансијске институције земаља у развоју врши њихову ерозију И то: повећањем могућности да ће индивидуални потрошачи бити преварени од стране корумпираних индивидуа унутар институција; повећањем могућности да ће сама институција постати корумпирана или чак контролисана криминалним интересима, поново водећи ка томе да потрошачи буду преварени; и повећањем ризика од банкротирања што је у случају када је сама институција преварена. Финансијске институције које своје пословање базирају на средствима која потичу од криминалних радњи, суочене су са додатним изазовом да адекватно управљају средствима, обавезама и пословним операцијама. На пример, велике суме опраног новца могу да дођу до финансијске институције, а да затим ишчезну без икаквог трага, јер је њихов пренос извршен са једног рачуна на други, као одговор на неке факторе који нису део тржишног пословања. То може да створи проблеме ликвидности и начелно проблеме у управљању банкама. Због тога, једном уништена финансијска репутација неке земље тешко може да се поврати и захтева значајне државне ресурсе у циљу елиминације насталих проблема.

Прање новца може изузетно негативно утицати и на девизни курс и каматне стопе, јер перачи новца радије реинвестирају средства у економске активности које је теже открити, него у послове који доносе већу стопу зараде. Такође, укључивање нелегалних средстава у легалне економске токове, може повећати опасност од монетарне нестабилности зато што се таква средства могу уложити у намерно искривљивање цена имовине и роба. Прање новца, као и остале незаконите активности, погодују стварању велике потрошачке моћи појединаца у условима рецесије, што искривљује структуру потрошње и доприноси настанку класе нових богаташа. Прање новца и финансијски криминал могу довести до неуобичајених и неочекиваних промена у потражњи новца и веће нестабилности међународних токова капитала, новца и каматних стопа. У мери у којој се потражња за новцем креће из једне у другу земљу, као последица прања новца, што има за последицу погрешне монетарне показатеље то ће у истој мери имати и негативне последице на каматне стопе и колебање курса, посебно у доларизованим економијама, јер је праћење монетарних агрегата веома неизвесно. Дакле, прање новца отежава напоре владе да спроводи економску политику. Оно утиче на рас-

поделу прихода, контаминирање правних трансакција и има потенцијал да дестабилизује економију кроз неефикасна кретања која умањују раст бруто домаћег производа. Због непредвидиве природе прања новца и пратећег губитка политичке контроле, здрава економска политика може постати тешко остварљив циљ.

Носиоце криминалних активности прања новца, у принципу, не занима много профит од њиховог улагања, него пре свега заштита сопственог криминалног профита. Тако они своја средства улажу у активности које нису нужно економски корисне за земљу у којој су та средства пласирана. Наиме, економски раст стагнира у оној мери у којој прање новца и финансијски криминал успевају преусмерити средства са здравих улагања у нискоквалитетне инвестиције које прикривају порекло њиховог новца. У неким земљама, примера ради, улаже се у целе индустрије, као што су грађевинарство и хотелијерство, и то не због стварне потражње, него због краткорочних интереса оних који се баве овим пословима. Такође, када те индустрије престану да им одговарају, они их једноставно напуштају, што доводи до њиховог слома и наноси огромну штету економијама које те губитке себи једноставно не могу допустити. Различити извештаји међународних организација у вези прања новца, указују да опран новац кроз канале који нису повезани са финансијским институцијама, често је уложен у оно што је познато као „стерилне” инвестиције, или инвестиције које дају мало додатне продуктивности за ширу економију, као што су некретнине, антиквитети, накит, луксузни аутомобили и слично. Осим тога, криминалне организације могу трансформисати производна предузећа у стерилне инвестиције тако што их усмеравају за сврху прикривања криминалног профита, а не у правцу одговора потрошачкој потражњи и повећању профита.

Активностима прања новца се охрабрују традиционални начини утаје пореза, кршења закона, кријумчарења, што све повећава пореско оптерећење пореских обвезника. Прање новца веома често доводи до смањења прихода буџета по основу пореза, нарочито код земаља у развоју, отежавајући његову наплату услед чега слаби утицај државе на вођење економске политике. Непријављивање и избегавање пореза је један од најопштијих метода вршења прања новца. Због тога, прање новца негативно утиче на покушај наплате пореза. У исто време, раст кривичних дела и прање новца захтева јавно наметање трошкова, што се даље ослања на јавне потребе. То ће директно утицати на поштене пореске обвезнике, доношењем повећања пореских стопа (Unger, 2006: 82). Процес прања новца смањујући приход од државног пореза, посредно наноси штету поштеним пореским платишама и смањује могућнос-

ти за обављање легалних пословних активности. Оно такође, отежава и наплату пореза и такав губитак пореских прихода, начелно значи више пореске стопе од оних које би се нормално примењивале када би неопорезовани приход од криминала потицао из легалних извора. Занимљиво је навести да прање новца може повећати приходе јавног сектора. Наиме, криминалци хоће да њихов новац буде чист. Да би то постигли они настоје да плате порез на приход који је незаконито стечен. Непостојећи висок промет, из угоститељских објеката без муштерија у њима је понекад добровољно пријављен пореским органима. Овим путем, нелегалан новац је претворен у опорезован легалан новац (Bartlett, 2002: 9).

Прање новца је по самој својој суштини неизбежно повезано са криминалним активностима које и имају за последицу ову врсту криминала. Наиме, прање новца поред тога, што представља последицу претходно извршеног кривичног дела, оно чини и полазну основу за будуће криминалне активности. Оно не само да омогућава наставак криминалних активности, већ и лакши и бржи продор криминала и корупције унутар легалних економских токова. Као што је један ефикасан финансијски сектор кључни инпут другим продуктивним процесима у развијајућој економији, тако је ефикасан канал прања новца кључни инпут за криминал, због тога што је криминални профит мање вредан криминалцима, као недовршени производ, него што су опрана средства. Што је јефтинији инпут прања новца за криминалне структуре, као резултат слабог система супротстављања прању новца, оне ће бити продуктивније (активније), као у било којој производњи или пословању. Као што су бројна истраживања показала из статистичких и анегдотских доказа, стваран криминал и корупција утичу као кочница на економски развој, док су друге студије показале да ефикасни системи супротстављања прању новца могу спречити такве активности (Bartlett, 2002: 33). Иако је негативне ефекте прања новца у домену економског развоја тешко измерити, јасно је да такве активности угрожавају финансијске секторе институција које су пресудне за економски раст, умањују продуктивност у економском реалном сектору (одвраћањем средстава и генерисањем криминала и корупције) и могу утицати на међународни економски раст, трговину и кретање капитала на штету дугорочног економског развитка. Дакле, прањем новца се подстиче криминал и корупција, успорава економски раст, деформише међународна трговина, финансијски системи и проток капитала на штету дугорочног развоја. Начелно, прање новца је једна од највећих претњи економијама и финансијским системима великог броја земаља. Због тога, борба против ове појаве представља предуслов за стварање здраве пословне средине неопходне за стабилан економски развој.

Безбедносне импликације прања новца

Различити су облици и видови угрожавања безбедности у целини или појединих њених сегмената (међународне, регионалне или националне безбедности). Свакако да један од посебно опасних облика угрожавања безбедности данас представља криминал уопште, а у оквиру њега транснационални организовани криминал који не познаје границе између држава. Циљ организованог вршења кривичних дела, између осталог, је и прибављање противправне имовинске користи за појединце, групе па и читаве организације. То указује да ову врсту савременог криминала карактерише проузроковање имовинске штете другим физичким или правним лицима (најчешће целој држави или њеном привредном – фискалном систему) и лукративна намера. Све то указује да није примарни циљ учинилаца оваквих противправних само прибављање имовинске користи, већ напротив пласман оваквих средстава у легалне економске токове. Тако се пред ова лица и намеће потреба да легализују порекло оваквог, криминалним активностима (трговином опојним дрогама, оружјем, људима или децом и сл.) прибављеног новца или друге имовинске користи (Петровић, 2009: 803).

Легализацијом новца нису престали мотиви и циљеви криминалног деловања што и јесте основно питање угрожавања безбедности (Jelenski, 1991: 216). Тако ова лица предузимају различите мере и активности које имају за циљ да уз помоћ финансијских, инвестиционих, осигуравајућих, банкарских, берзанских и других организација и институција оперу незаконито прибављени новац и друге имовинске вредности и тако му прибаве здраве, легалне, законите основе (Bilać, 1994: 56). Криминал посебно онај организованог карактера данас широко премашује границе појединих држава и постаје интернационалан безбедносни проблем широких размера са тенденцијом даљег продирања у све поре друштва. Стим у вези, прање новца и финансирање тероризма су глобални проблеми који превазилазе границе земаља. Они који подржавају терористичке организације врше и прање новца, односно замеће трага његовом извору. Затим, тај новац преусмјеравају у правцу терористичких организација, користећи као маску различите фирме, укључујући и добротворне организације. Заstraшујуће последице терористичких аката довољан су разлог да држава учини све што је у њеној моћи, укључујући и ефикасно праћење токова новца, како би се те последице предупредиле. Прањем новца криминал добија подстицај да кроз опрани профит од извршеног кривичног дела истовремено финансира будуће криминалне радње. Прањем новца ствара се папирнати траг који

омогућава праћење трансакција, проналажење извршиоца предикатног кривичног дела и одузимање нелегално стечене имовине. Прање новца се може посматрати као мултипликатор криминалних активности, који генерише економску моћ криминалцима. Исто тако, чини криминал вредним утрошеног времена, дозвољавајући преступницима да узимају корист из њихових злочина и тако могу даље утицати на вршење криминалних активности.

Прање новца може, такође, олакшати криминалне активности, јер обезбеђује криминалне организације са наизглед легалним средствима, која они могу користити да субвенционису и проширују своју криминалну делатност. Прање омогућава да се криминалне активности наставе. Важно је напоменути да ово не важи за земље са слаби системом против прања новца, које намерно привлаче средства од криминала. У таквим земљама, постоји негативна веза између криминала и прања новца, јер негативни ефекти од криминала су примарно претрпљени у иностранству. Креатори овакве политике ће изабрати да наставе са слабим регулативним мерама против прања, само ако очекиване националне користи надмашују очекиване трошкове. Друга страна медаље је да ће криминалне и терористичке организације природно тежити да концентришу своје криминалне активности у земљама које немају изграђене системе за супротстављање прању новца и организованом криминалу (Bartlett, 2002: 29). Утицај криминала на овај начин може да успорава или онемогућава транзицију неке земље ка демократском уређењу. Перачи новца, сами криминалци, стварају међународне мреже дајући снажну подршку развоју међународног криминала који угрожава националну и међународну безбедност.

Прање новца је неизоставан део посла криминалног миљеа. Разлог је логичан, оно „даје живот” криминално стеченом приходу омогућавајући његово даље коришћење. Без убацивања прљавог новца у легалне финансијске токове, он би и даље остао изван граница функционисања легалне економије и тиме био мање вредан и употребљив. Непроверена опрана новчана средства могу да нагризају интегритет националних финансијских институција. Опрани новац улази у глобалне финансијске системе у којима може да поткопа националне економије и валуте. На тај начин прање новца није само проблем спровођења закона, већ представља и озбиљну претњу за безбедност на националном и међународном нивоу. С обзиром на узрочно последичну везу са тероризмом и другим криминалним радњама, сврстава се у групу веома опасних фактора угрожавања стабилности земље. Ако овоме додамо чињеницу да се последице прања новца тешко отклањају јер се одража-

вају на све сфере како домаће, тако и међународне привредне и све друге структуре, онда се лако може констатовати да је овај вид криминала постао савремени безбедносни проблем друштва.

Друштвено-економске импликације прања новца

Са прањем новца такође су повезане и дубоке социјалне последице и опасности. Прање новца представља процес који је у основи омогућава профитабилност (награђивање) криминала (Alldrige, 2002). То омогућава трговцима наркотика, кријумчарима и другим криминалцима да шире своје операције. Наиме, тек са прањем новца криминал добија свој пуни смисао јер захваљујући њему кријумчари наркотика, шверцери и други криминалци могу ширити обим свог деловања, што за последицу има генерисање значајних социјалних трошкова и ризика. Ова појава условљава повећање државних трошкова због издвајања већих средстава за примену закона, у циљу заустављања и сузбијања озбиљних последица прања новца и организованог криминала, што умногоме смањује социјалне фондове. Прање новца изазива преображај постојеће социјалне стартификације настајењем друштвених група нових богаташа у основу чијег богатства се налазе нелегално стечена имовина. Међу осталим негативним друштвено-економским ефектима, прање новца омогућава и пренос економске моћи са тржишта, власти и грађана на криминалце. Величина економске снаге коју криминалци стичу по основи прања новца има за последицу корупцију која се јавља у свим елементима друштва. У екстремним случајевима може да доведе практично и до преузимања легитимне власти у држави.

Као три најважнија проблема с којима се сусреће савремено друштво, многи аутори истичу сиромаштво, криминал и политичку нестабилност. Сиромаштво је, у већој или мањој мери, готово општа одредница већег дела југоисточне Европе. Пад животног стандарда у већини од ових земаља био је драстичан, условљен, пре свега, драматичним политичким догађајима у последњој деценији прошлог века, који су, уз уобичајену транзициону рецесију, довели до драстичног пада друштвеног производа, што је проузроковало велики пад реалних зарада. Нагло сиромашење изазвало је низ проблема, почев од личних преко породичних, па до фрустрација целих друштвених група (Беговић, 2001: 170). У савременом друштву прање новца повезано са проблемима корупције, организованог криминала, финансијских превара, шверца и других кривичних дела усмерених на остваривање криминалног профита. Утицај друштвених фактора на настанак и развој криминала као не-

гативне друштвене појаве, у савременој криминолошкој литератури је неспоран. Углавном сви аутори образлажу утицај истих друштвених фактора на појаву криминала, као што су то нпр. сиромаштво, привредне кризе, богатство, незапосленост, утицај медија, рат и ратне прилике, миграција итд. Последице прања новца, корупције и осталих видова организованог криминала односно његови економски и социјални ефекти, изузетно су озбиљни и опасни по било које друштво.

Када је реч о ширим друштвеним последицама прања новца треба имати у виду да ниједна земља не може себи приуштити да свој углед и финансијске институције наруши повезивањем са пословима прања новца, посебно у данашњој глобалној економији. Послови прања новца и различити облици финансијског криминала као што су масовне финансијске преваре, инсајдерска трговина вредносним папирима и разне проневере у великој мери подривају поверење у тржишта и улогу профита у њима. Негативна репутација као последица таквих активности, умањује легалне глобалне шансе и раст и истовремено привлачи међународне криминалне организације са непожељном репутацијом и краткорочним циљевима. Последица тога може бити успоравање развоја и економског раста. Такође, веома је тешко повратити једном нарушену финансијску репутацију неке земље, јер влада мора уложити знатна средства за санирање проблема који се евентуално могао спречити одговарајућом контролом прања новца. На дуги рок посматрано, показало се да прања новца обара темпо привредног раста земље, односно успорава дугорочни раст друштвеног благостања. На тај начин се умањује вероватноћа да ће порастом друштвеног производа доћи до ублажавања проблема сиромаштва, без обзира на дату расподелу дохотка, односно благостања. Од великог значаја је да прање новца и корупција као његова сенка, спутава, односно онемогућава државну интервенцију у погледу прерасподеле дохотка, односно државне помоћи најсиромашнијим слојевима. На пример, услед умањених буџетских прихода до којих доводи криминал, држава је принуђена да умањује буџетску потрошњу, најчешће оних ставки намењених најсиромашнијим слојевима становништва.

Неоспорно да прање новца врше криминалне организације локалног, регионалног, националног или међународног значаја. Међутим, ову појаву у великој мери користе државни и парадржавни органи, те је познато да готово све обавештајне службе на свету, на овај начин, финансирају своје тајне операције. С друге стране, појава прања новца према степену друштвене опасности спада у најопаснији вид организованог криминала, јер погађа виталне темеље националне привреде.

Професионални криминалци се веома често, у циљу организовања прања новца, повезују стварајући моћне групе, банде, које имају упориште у полицији, правосуђу и међу политичарима (Schneider, 2008). Економски и политички утицај криминалних организација може да ослаби друштвене структуре, колективне етичке стандарде и коначно и демократске друштвене институције. У земљама које су у прелазној фази успостављања демократских система, овакав утицај криминала може да наруши процес транзиције.

Поред тога што увелико слаби слободну тржишну економију, прање новца и корупција која је његова честа пропратна појава, нарушава демократска политичку структуру и политичку стабилност земље, затим ствара се опасна претња државној суверености, ауторитету државне власти, нарушавању јавних институција, што све штети националној економији и државном систему. На овај начин се омогућава криминалним организацијама да делују на структуру једне државе, слабећи њен привредни и политички положај и делимично или потпуно преузимајући власт у циљу очувања својих интереса (Schroeder, 2001). Прање новца директно утиче на смањење транспарентности и нарушавање здравља финансијског тржишта, важних смерница ефикасном функционисању целокупне економије. Прање новца значајно може утицати на поткопавање политичких институција и преузимање утицаја на политичкој сцени. Ако картел перача новца успе да стекне утицај над значајним деловима привреде, они могу даље покушавати да повећају њихову политичку контролу, као и средства за унапређење својих циљева, и да осигурају да власти не уведу строжију контролу против прања новца. Ови циљеви се могу постићи путем корупције, финансирањем политичких партија или чак покушаја учешћа на изборима, што би утицало негативно на саму срж демократских процеса.

Закључак

Криминални профит који је прошао процес прања новца је вишеструко опасан за државу у којој се појављује. Он угрожава, пре свега, економске вредности у једној држави, подрива слободно тржиште, нарушава политичку стабилност земље, утиче на лоше функционисање институција система, снижава животни стандард грађана, изазива општу рецесију привреде. То указује на чињеницу да прање новца има много шири негативан утицај на друштво у целини. Другим речима, најважни-

је импликације прања новца и финансирања тероризма обухватају њихова утицај на све значајне вредности једног друштва.

Дакле, небитно од аспекта сагледавања, прање новца има корозивни ефекат на економију земље, њену владу у друштвено благостање. Ова изузетно негативна појава има потенцијално разорне економске, безбедносне, социјалне и политичке последице. Реч је о последицама које су најгоре по свако друштво. У државама с крхким финансијским системима може бити угрожена привреда, друштво и коначно, безбедност таквих земаља коришћених као платформе за прање новца. Процес прања новца доприноси и непоштеној алокацији богатства те омогућавању да криминалци несметано уживају плодове својих криминалних активности. Опасност од процеса прања новца по само друштво састоји се и у консолидацији економске моћи организованог криминала, јер му се омогућава инфилтрацију у легалне економске токове.

Прање новца готово никада не представља проблем само једне државе, то је најчешће интернационални проблем због модуса који се користе у операцијама прања новца. Може се рећи да прање новца представља сложен и динамичан изазов како за целокупну међународну заједницу, тако и за целокупну међународну безбедност. Због интернационализације прања новца сасвим је оправдано укључивање међународне заједнице у борбу против ове криминалне појаве на глобалном плану. Стога су глобални стандарди и међународна сарадња нужни у супротстављању прању новца и организованом криминалу, ако желимо спречити криминалце у процесу прања незаконито стеченог новца и вршењу организованих криминалних активности.

Литература:

1. Alldridge, P. (2002). The Moral Limits of the Crime of Money Laundering. *Buffalo Criminal Law Review*, vol. 5.
2. Bartlett, L. B. (2002). *The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development* International Economics Group, Dewey Ballantine LLP For The Asian Development Bank Regional Technical Assistance Project, No. 5967, The Asian and Pacific Region.
3. Беговић, Б., Мијатовић, Б. (2001). *Корупција у Србији*. Београд: Центар за либерално-демократске студије.
4. Bell, R. E. (2002). An introductory whos who for money laundering investigators. *Journal of Money Laundering Control*. London, Spring, vol. 5.
5. Bilać, A. (1994). *Pranje novca*. *Pravnik*, Zagreb, br. 1–2.
6. Бошковић, Г. (2005). *Прање новца*. Београд: Беосинг.

7. Dowel, J., Novis, G. (2001). *The consequences of money laundering and financial crime*. Money Laundering-Economic Perspectives – Program Analyst, Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs, U.S. Department of State, vol. 6, no. 2.
8. Jelenski, M. (1991). *Pranje novca – suvremeni svjetski trend*, *Priručnik*, Zagreb, broj 3.
9. Класенс, Р. (2006). *Спречавање прања новца*. Београд: Удружење банака Србије.
10. Pedić, Ž. (2010). Nefinansijski sektor i samostalne profesije u kontekstu sprečavanja pranja novca. *Zbornik Pravnog fakulteta*, Rijeka, br. 1.
11. Петровић, Б. (2009). Прање новца као савремени безбедносни изазов. *Теме*, Ниш, бр. 3.
12. Петровић, Д. (2010). О проучавању савремених форми привредног криминалитета – прање новца. *Страни правни живот*, бр. 3.
13. Schneider, F. (2008). Money laundering and financial means of organised crime: some preliminary empirical findings. *Global Business and Economics Review*, vol. 10, no. 3.
14. Schroeder, R. W. (2001). Money laundering: A global threat and the international community's response. *FBI Law Enforcement Bulletin*, Washington, vol. 70.
15. Tunnell, K. D. (1993). *The Business of Crime: A Documentary Study of Organized Crime in the American Economy*, *Criminal Justice Review*, 18(2).
16. Unger, B. (2007). *The Scale and Impacts of Money Laundering*. Northampton: Cheltenham.

Implications of money laundering in the modern society

Summary: Money laundering is a phenomenon does not occur in isolation from other socially damaging phenomenon. Criminal organizations, groups and individuals are constantly inventing new modes for the legalization of proceeds in criminal activities. The inclusion of illegally obtained income in the legal financial flows not only undermines the economic and monetary system, but it undermines political stability and security of the country, and makes an impact on social relations at the national and international level. The work was created with the purpose of indicating the need for increased focus on preventing and combating money laundering by members of all bodies and institutions whose basis or, in turn, makes the function of supporting the fight against crime. This paper presents the concept of money laundering as a global problem, they also analyze the effects of laundering money from the economic, security, social and political aspects.

Key words: money laundering, economic system, organized crime, effects